Çatışma Bölgeleri ve Sınıraşan Sular

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- Uluslararası çatışmaların **mekânsal nedenleri:** sınır anlaşmazlıkları, enerji kaynakları ve nakil hatlarının denetimi, değerli yer altı kaynakları, **sınıraşan suların** paylaşımı, stratejik su yolları; bunlara etnik, dinî ve mezhepsel farklılıklar ile iklim değişikliğinin kaynaklar üzerindeki baskısı eklenir. Sorunlar önce **diplomasiyle** çözülmeye çalışılır.
- **Günümüzden örnekler:** Keşmir (Hindistan ile Pakistan arasında 1947'den beri süren toprak sorunu), Filistin–İsrail (toprak ve Kudüs'ün statüsü; BM kararları ve barış süreçleri kalıcı çözüm üretememiştir), Kırım ve Doğu Ukrayna (Rusya ile Ukrayna arasında; 2022'de savaşa dönüştü), Dağlık Karabağ (Azerbaycan ile Ermenistan arasında), Basra Körfezi (enerji kaynakları ve Hürmüz Boğazı).
- **Sınıraşan sular:** Bir ülkede doğup başka ülkeye akan, ülkeler arasında sınır oluşturan ya da birden çok ülkece paylaşılan sulardır. Kaynağa yakın ülke **yukarı kıyıdaş**, ağza yakın ülke **aşağı kıyıdaş**tır. Nüfus artışı, tarım ve enerji ihtiyacı ile kuraklık, paylaşım sorunlarını artırır.
- **Hukuki görüşler: Mutlak egemenlik** (Harmon Doktrini; yukarı kıyıdaşın suyu dilediği gibi kullanması, ABD–Meksika Rio Grande uyuşmazlığı) · **Doğal bütünlük** (aşağı kıyıdaş lehine; yukarı kıyıdaş akışı değiştiremez) · **Hakkaniyete uygun ve makul kullanım** (en çok kabul gören görüş: her kıyıdaş kullanabilir ama diğerlerine önemli zarar vermemelidir; eşit hak, suyun eşit bölünmesi demek değildir).
- **Fırat ve Dicle** Türkiye'de doğar, Suriye ve Irak'tan geçerek Basra Körfezi'ne ulaşır. Türkiye 1987 protokolüyle Fırat'tan Suriye sınırına yıllık ortalama **500 m³/s** su bırakmayı taahhüt etmiş; tutumunu hakkaniyete uygun ve makul kullanım anlayışına dayandırmıştır.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki çatışma/anlaşmazlık alanlarını taraflarıyla eşleştiriniz.
1. Keşmir 2. Dağlık Karabağ 3. Kırım ve Doğu Ukrayna 4. Rio Grande suları
a) Azerbaycan – Ermenistan
b) ABD – Meksika
c) Hindistan – Pakistan
d) Rusya – Ukrayna

2 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Sınıraşan sular, birden fazla ülkeyi ilgilendiren sulardır.
( ) Aşağı kıyıdaş ülke, akarsuyun kaynağına en yakın ülkedir.
( ) Anlaşmazlıklar öncelikle diplomatik yollarla çözülmeye çalışılır.
( ) Hakkaniyete uygun kullanım, suyun ülkeler arasında eşit bölünmesi demektir.
( ) Fırat ve Dicle nehirleri Türkiye'de doğar.

3 Bir ülkede doğup başka bir ülkeye akan ya da ülkeler arasında sınır oluşturan sulara ne ad verilir?

A) Yer altı suları B) Kıta sahanlığı C) Karasuları D) İç sular E) Sınıraşan sular

4 Aşağıdakilerden hangisi günümüzde ülkeler arası çatışmalara yol açan **mekânsal** unsurlardan biri **değildir**?

A) Sınır anlaşmazlıkları
B) Enerji nakil hatlarının denetimi
C) Sınıraşan suların paylaşımı
D) Ülkelerin milli marşlarının farklı olması
E) Değerli yer altı kaynakları

5 Şemada temsilî bir sınıraşan akarsu verilmiştir. Hangi ülke **yukarı kıyıdaş**, hangi ülke **aşağı kıyıdaştır**? Barajlardan en çok hangi ülke etkilenebilir?

6 Boşlukları doldurunuz.

a) Yukarı kıyıdaş devletin suyu dilediği gibi kullanabileceğini savunan görüşe ..... görüşü denir.
b) BM tarafından da benimsenen ve en çok kabul gören görüş ..... uygun kullanım görüşüdür.
c) Fırat ve Dicle nehirleri ..... Körfezi'ne dökülür.

7 Keşmir sorununun tarafları aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

A) Hindistan – Pakistan
B) Çin – Japonya
C) İran – Irak
D) Mısır – Sudan
E) Rusya – Gürcistan

8 Basra Körfezi'nin sık sık uluslararası gerginliklere sahne olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Buzullarla kaplı olması
B) Tatlı su bakımından çok zengin olması
C) Zengin petrol-doğal gaz kaynakları ve Hürmüz Boğazı'nın stratejik önemi
D) Okyanustan tamamen kopuk olması
E) Tarım alanlarının genişliği

9 Ülkeler arasındaki bir anlaşmazlığın çözümünde **ilk** başvurulması gereken yol aşağıdakilerden hangisidir?

A) Diplomasi ve karşılıklı görüşme
B) Askerî müdahale
C) Ekonomik ambargo
D) Sınırların kapatılması
E) Nüfus değişimi

10 Nüfus artışı, sulu tarım ve hidroelektrik ihtiyacı ile kuraklığın birlikte etkisi sınıraşan sularda aşağıdakilerden hangisine yol açar?

A) Suyun tamamen gereksiz hâle gelmesine
B) Su paylaşımı konusundaki anlaşmazlıkların artmasına
C) Akarsuların yönünün değişmesine
D) Ülkelerin suya ilgisinin azalmasına
E) Barajların yıkılmasına

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Bir akarsudan saniyede ortalama **500 m³** su bırakılmaktadır. Bir yılda (365 gün) bırakılan su yaklaşık kaç milyar m³'tür?

12 Tabloda temsilî bir sınıraşan akarsuyun kıyıdaş ülkeleri için su katkısı ve talebi verilmiştir.
a) Her ülkenin akarsuya katkısının yüzdesini hesaplayınız.
b) Toplam talep toplam katkıyı kaç milyar m³ aşmaktadır?

Ülke	Su katkısı (milyar m³/yıl)	Su talebi (milyar m³/yıl)
K	24	9
L	6	8
M	0	19

13 12. sorudaki M ülkesinin talebinin hepsinin karşılanmasını isteyip akarsuya katkısı olmaması, M'nin hangi görüşü savunmasına **en uygun** durumdur?

A) Mutlak egemenlik görüşü
B) Harmon Doktrini
C) Serbest ticaret görüşü
D) Doğal bütünlük görüşü
E) Göçebe kullanım görüşü

14 Hakkaniyete uygun ve makul kullanım görüşüne göre aşağıdakilerden hangisi **doğrudur**?

A) Suyu yalnızca yukarı kıyıdaş kullanabilir.
B) Su tüm kıyıdaşlar arasında matematiksel olarak eşit bölünür.
C) Aşağı kıyıdaşın izni olmadan hiçbir baraj yapılamaz.
D) Sınıraşan sular hiçbir ülkenin kullanımına açık değildir.
E) Her kıyıdaş suyu kullanabilir ancak diğerlerine önemli zarar vermemelidir.

15 Grafikte seçilmiş yıllarda üç bölgede yaşanan silahlı çatışma sayıları (temsilî) verilmiştir.
a) 1990–2020 arasında çatışma sayısı en çok artan bölge hangisidir?
b) Bu bölgede çatışmaların yoğunlaşmasının **iki** olası nedenini yazınız.

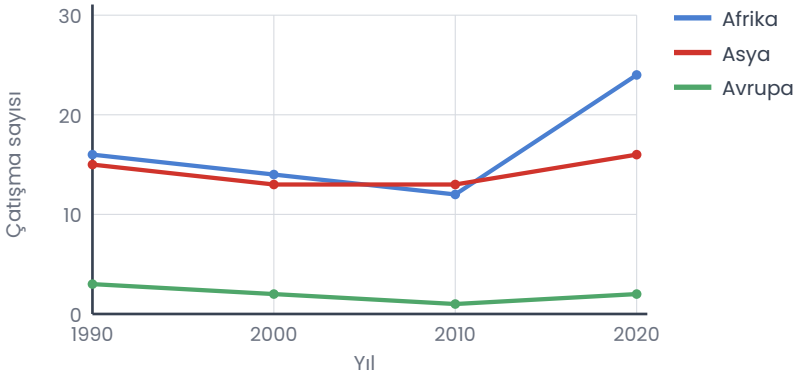

16 Rio Grande uyuşmazlığında (1895) ABD'nin savunduğu ve yukarı kıyıdaşın mutlak egemenliğini kabul eden görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Harmon Doktrini
B) Hakkaniyete uygun kullanım
C) Doğal bütünlük
D) Ortak miras ilkesi
E) Kirleten öder ilkesi

17 Aşağıdaki akarsulardan hangisi birden fazla ülkeyi ilgilendiren sınıraşan bir akarsu **değildir**?

A) Nil B) Kızılırmak C) Tuna D) Fırat E) Mekong

18 Dağlık Karabağ, Keşmir ve Kırım gibi anlaşmazlıkların ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yalnızca su paylaşımından doğmaları
B) Okyanus ortasında yaşanmaları
C) Hiçbir tarafın talebinin bulunmaması
D) Kutup bölgelerinde olmaları
E) Toprak üzerindeki egemenlik tartışmasına dayanmaları

19 Nil Nehri üzerinde yukarı kıyıdaş bir ülkenin büyük bir baraj inşa etmesi, aşağı kıyıdaş Mısır'ın kaygı duymasına neden olmuştur.
Mısır'ın kaygısının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nil'in Mısır'da doğması
B) Mısır'ın yukarı kıyıdaş olması
C) Tarım ve içme suyu için neredeyse tamamen Nil'e bağımlı olması
D) Mısır'ın bol yağış alması
E) Barajın Mısır'ın elektrik ihracatını artıracak olması

20 Yukarı kıyıdaş bir ülkenin akarsu üzerindeki büyük barajları, iyi yönetildiğinde aşağı kıyıdaş ülkelere aşağıdakilerden hangisini sağlayabilir?

A) Akarsuyun yönünün tersine çevrilmesini
B) Aşağı kıyıdaşın denize kıyısının genişlemesini
C) Suyun tuzluluğunun artmasını
D) Yıl içinde akımın düzenlenerek taşkın ve kuraklık etkilerinin azaltılmasını
E) Akarsuyun tamamen kurumasını

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Aşağıdaki ifadelerden
I. Sınıraşan sularla ilgili uluslararası hukukta herkesçe kabul edilen tek ve bağlayıcı bir kural yoktur.
II. Doğal bütünlük görüşü yukarı kıyıdaş ülkelerin lehinedir.
III. Mutlak egemenlik görüşü aşağı kıyıdaşın haklarını dikkate almaz.
hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

22 Küresel iklim değişikliğiyle birlikte kurak dönemlerin uzaması gelecekte en çok hangi tür çatışma riskini artırır?

A) Kutup buzullarının mülkiyeti
B) Su ve mera kaynaklarının paylaşımına bağlı anlaşmazlıklar
C) Okyanus akıntılarının adlandırılması
D) Uzay istasyonlarının denetimi
E) Dağ zirvelerinin yüksekliği

23 Yukarı kıyıdaş bir ülke akarsu üzerinde baraj kurmak istemektedir. Hakkaniyete uygun ve makul kullanım ilkesine göre bu ülkenin aşağı kıyıdaş ülkelerle ilişkilerinde dikkat etmesi gereken **iki** noktayı yazınız. Barajın aşağı kıyıdaşa sağlayabileceği **bir** yararı belirtiniz.

24 Sömürge döneminde Afrika'da sınırların çoğunlukla cetvelle çizilmiş gibi düz hatlarla belirlenmesi günümüz çatışmalarını en çok hangi yönden etkilemiştir?

A) Afrika'nın iklimini değiştirmesi
B) Kıtada akarsu bırakmaması
C) Nüfusun tamamen kıyıya göç etmesi
D) Ticaretin sona ermesi
E) Aynı etnik grupların farklı devletlere bölünmesi ya da farklı grupların aynı devlete toplanması

25 Bir anlaşmazlıkla ilgili şu bilgiler veriliyor:
• Taraflar arasında ortak bir akarsu vardır.
• Yukarı kıyıdaş ülke sulama için barajlar kurmuştur.
• Aşağı kıyıdaş ülke kendisine ulaşan suyun azaldığını ileri sürmektedir.
Bu anlaşmazlığın temel **mekânsal** unsuru hangisidir?

A) Enerji nakil hattı
B) Sınıraşan su
C) Stratejik boğaz
D) Değerli maden
E) Etnik yapı

26 Filistin–İsrail sorununun uzun süredir kalıcı çözüme kavuşamamasının coğrafi ve tarihî boyutlarından biri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bölgenin kutup ikliminde olması
B) Tarafların birbirinden çok uzak kıtalarda bulunması
C) Kutsal kabul edilen mekânların ve sınırlı toprak ile su kaynaklarının paylaşımı
D) Bölgede hiç yerleşim olmaması
E) Bölgenin okyanus ortasında olması

27 12. sorudaki K ülkesi "Suyun %80'ine ben katkı sağlıyorum, öncelik benimdir"; M ülkesi "En çok suya ben ihtiyaç duyuyorum" demektedir. Her iki tutumu hukuki görüşlerle ilişkilendirip hakkaniyete uygun bir çözüm için **bir** öneri yazınız.

28 Enerji nakil hatlarının geçtiği bölgelerde yaşanan bir çatışma aşağıdakilerden hangisini **doğrudan** etkiler?

A) Yalnızca çatışmanın yaşandığı köyü
B) Okyanusların tuzluluğunu
C) Dağların yüksekliğini
D) Uzak ülkelerin bile enerji arz güvenliğini
E) Kıtaların konumunu

29 Kıyıları birbirine yakın ülkeler arasında denizaltında yeni doğal gaz yataklarının bulunması, en çok hangi tür anlaşmazlığı gündeme getirir?

A) Deniz yetki alanlarının (kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge) sınırlandırılması
B) Kara sınırlarındaki ormanların paylaşımı
C) Nehir kaynaklarının adlandırılması
D) Hava sahasındaki kuş göçleri
E) Dağ geçitlerinin genişliği

30 Bir akarsuyun iki ülke arasında **sınır** oluşturması aşağıdaki sorunlardan hangisine özellikle yol açabilir?

A) Akarsuyun kaynağının kurumasının kesinleşmesi
B) Ülkelerin denize kıyısının kalmaması
C) Nüfusun tamamen kıyıdan uzaklaşması
D) Akarsuyun tuzlu suya dönüşmesi
E) Akarsuyun yatak değiştirmesiyle sınır hattının tartışmalı hâle gelmesi

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**